

„Őrizd a várat, nézzed az utat..., keményítsd meg erődet”

Adalékok a reformáció emlékévében *Megtört nád* címmel megjelent,
a délvidéki/vajdasági reformátusok vallomásait (is) tartalmazó könyvhöz (I. rész)

„A megrepedt nádszálat nem töri össze, a füstölgő mécsest nem oltja el,
a törvényt igazán jeleníti meg.” (Ézs 42,3)

Ezzel a bibliai idézettel vezette fel Nagy Margit, a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületének elnöke, az újvidéki Apáczai Diákotthon igazgatója, a *Megtört nád* c. könyvünk szerkesztője év eleji, közreműködésre felkérő levelét. A felkérést köszönettel elfogadtam. Mélységesen egyetérttem a megindoklásával is, amely szerint: „A délvidéki református egyház ma megrepedt nád, füstölgő mécses. Az 1700-1800-as években a kihalt lakosságú területre betelepített emberek megtanulták, hogy a fennmaradás, a túlélés záloga a hit és a munka. Az egyháztagok száma megcsappant, sokan elköltöznek az országból, beolvadtak a többségi nemzetbe vagy csupán a nyilvántartásban szerepelnek. A református egyház nemzetmegtartó ereje a Délvidéken még kihangsúlyozottabb, mint más külhoni területeken [...]. A reformáció 500. évfordulója alkalmából kiadandó könyv célja, hogy az átélt történetek, élettapasztalatok alapján bemutassuk kisebbségi létünket, a fennmaradásért vívott küzdelmünket. Délvidéken csupán 12 településen: Bácsfeketehegy, Bácskossuthfalván, Pacséron, Szabadkán, Zomborban, Újvidéken, Piroson, Maradékon, Nagybecskerekén, Torontálvásárhelyen, Magyarittabén és Hertelendyfalván működik református egyházköztség anyaegyházként, és csaknem mindegyiknek vannak szórványai. Az interjúk a Délvidéken kettős kisebbségben élő magyar reformátusok sorsát mutatják be.”

A *Megtört nád* c. könyvünk fedőlapja az egyházunkban fennálló állapotot tükrözi, a hátlapja pedig – a kiegyenesedett, erős nádszállal – jelzés is egyben. Koliger Endre borítótervező munkája kifejezi, miért a rövid történelmi áttekintés, a számvetés, a vallomások rögzítése. Valójában általános – egyházi és világi – összefogásra van szükség a református egyházunkban feltoronyosult gondok megoldására. Ez az út vezet „a megtört nád kiegyenesedéséhez”, a magyar reformátusság megerősödéséhez itt a Délvidéken/Vajdaságban.

A *Megtört nád* az újvidéki református egyházköztség és a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületének közös kiadásában jelent meg, az Emberi Erőforrások Minisztériumának, Kövér Lászlónak, a Magyar Országgyűlés elnökének és a Nemzeti Kulturális Alapnak a támogatásával.

A felkérés alapján a beszélgetéssorozatot Bácskossuthfalván kezdtem, majd Bácsfeketehegyén folytattam, s végül Zentán fejeztem be. Némely interjú, sajnos, nem jelent meg a könyvben, egy része pedig kissé megrövidítve került bele. Szeretném, hogy a feldolgozott, a lelket is megérintő, őszinte, szembenézésre készítő alábbi vallomások teljes egészében adalékok lehessenek a *Megtört nád* c. könyvhöz. A legjobb szándékkal, őszintén kívánom.

Bácskossuthfalván a reformáció emlékévének nyitóünnepsége, 2017. április 5-e óta a templomtornyonyon lévő kifeszített óriáspannó Illyés Gyulát idézi: „Hiszed, hogy volna olyan-amilyen magyarság, ha nincs Kálvin? Nem hiszem.”

**„Áldja meg Isten múltunkat,
még inkább jövőnket!”**

„»Ti is el akartok menni?« – teszi fel Jézus tanítványainak e kérdést akkor, amikor sokan elhagyták őt. Én is hallom: te is el akarsz menni? Nem utáltad meg Isten ígését, és nem vágyol kiugrani belőle? Nem ötlök fel benned, hogy talán világi pályán sokkal jobban boldogulnál, talán nagyobb eredményeket érnél el anyagi téren? Mennyiszer kellett érezned: a lehetetlenség konok falán zúzod

véresre koponyádat. Mert bizony, a lelkipásztor sokszor éveken át küzd, fárad, munkálkodik, s az eredmény nem kézzelfogható. Mennyien hagyják el naponta Krisztust, mert a világ szerelme vonzza őket. Nekünk lelkipásztoroknak szembe kell néznünk, ezekkel a kérdésekkel, és választ kell adni rá. Mit válaszolhatunk? Amit a tanítványok: kihez mehetnénk, az örök életnek beszéde van tenálad!

Mi olyan Úrnak szolgálunk, akinek szavai, ígérete, hűsége nem változik a változó világgal. Ő mindig ugyanaz, aki volt.

Mint Ura mindenkié, úgy a lelkipásztor is, nem egy korosztályé, nem egy társadalmi rétegé, egy csoporté, hanem mindenkié. Van-e szebb, mint kicsinyeket Krisztushoz vezetni, mint ifjú párnak igéiből útravalót adni egy életre, mint gyászolókat vigasztalni, éhezőket megelégtíteni, békétleneket békességre vezetni, elesetteket felemelni, betegeket meglátogatni? Ma annyi a beteg, annyi az elgyötört, annyi embernek van szüksége Krisztusra, ha nem is tudják. Ezekért, az emberekért vagyunk, ezeknek szolgálunk, és ez teszi széppé a mi hivatásunkat. De lesz-e munkás mindig az Úr aratásában?

Gyülekezetek imádkoztatok, hogy küldjön az Úr munkásokat az aratásba. Ifjú testvéreim! Ha csak egy is közületek elindul erre a feleséges, szép hivatásra, ha csak egyet is indít a Lélek, hogy lelkipásztor legyen, ne tusakodjatok testtel és vérrel, hanem álljatok elő, övezzétek fel magatokat a szolgálatra: igazlelkűséggel, igazság mellvasásával, saruzzátok fel lábatokat a békeség evangéliumának készségével, vegyétek fel a hitnek pajzsát, az idvesség sisakját, a Léleknek kardját és induljatok. »Testvér, bátran állj a sorba, vár a helyed, foglald el, nézz előre Krisztusodra és tedd meg, amit tenni kell.« (386. dicséret)» Kiss Antal, Bácskossuthfalva (Moravica) megbecsült néhai lelkésze, bácskai esperes Küldjétek munkásokat az aratásba című (megjelent az 1987. évi Református Évkönyvben, 2007-ben és az Emlékezzetek meg a ti előjáróitokról c. emlékkönyvben, 2007-ben) tanulmányának zárófejezetét idéztem bevezetőül a gyülekezetben készült beszélgetésekhez. Noha oly korban születtek meg ezek a gondolatok – amelyeket a sokéves tapasztalás tett hitelessé –, amikor még kockázatos volt a hit nyilvános vállalása, hirdeté-

se. Újraolvasva mégis úgy érzem, napjainkban is aktuálisak. Nemcsak Bácskossuthfalván, más gyülekezeteinkben is szembesülnünk kell, a lelkipásztorokkal együtt, azokkal a problémákkal, amelyeket a nemzedék-, a lelkész-, nem utolsósorban a hatalomváltás hozott felszínre. A bácskossuthfalvi gyülekezet egy része a püspökhöz, az espereshez, a zsinathoz intézett beadványában is rögzítette panaszait. Ezekre mielőbb választ kell adni, hogy ne mételyezze tovább a gyülekezet életét. Magam is úgy tapasztaltam a falut járva, hogy a helybeliek jó része továbbra is ragaszkodik a Kiss Antal tevékenysége fémjelzte munkamódszerhez; a méltóságteljes, derekas kiálláshoz, az alázattal végzett szolgálathoz, s abban is bízik, hogy ezt megérti és méltányolja lelkipásztoruk, Móricz Árpád. Kiss Antal esperes írásaiból, interjúiból tudjuk, hogy mivel járt küldetése, volt időszak pályája során, amikor elvárta volna tőle a kommunista párt, a hatalom, hogy jelentést tegyen az egyházi életről, a püspökeink tevékenységéről. Visszautasítva a „bizalmas” felkérést, Anti bácsi (így nevezi őt még ma is mindenki a faluban) továbbra is tette a dolgát: hirdette az igét, az anyanyelv szeretetét, egyházunk nemzetmegtartó erejét. Intéseit nemegyszer kimondta. Emlékezetes és aktuálisabb, mint valaha a Bácsfeketehegyen, a honfoglalás 1100., a falu újratelepítésének 211. évfordulóján,

a kopjafaavatáson, 1996. augusztus 4-én mondott, a Példabeszédek könyvének verseire (14, 34) alapozott ünnepi avatóbeszéde. „Az igazság felmagasztalja a nemzetet!” – idézte a versből, amely belevéselt a kopjafába is, majd folytatta: „Ez a kopjafa emlékeztessen bennünket a másik fára is, a golgotai keresztre. Arra, hogy Jézus Krisztusban keressük az igazságot, mert embernek nem lehet igazsága. Majd, ha magyar népünk megtanulja benne keresni az igazságát, akkor lesz jövődjéje is. Erre intenek a történelmi események; Arad, Trianon, a második világháború, a véget nem érő megpróbáltatások. Az örömlenket jelképező emlékhelyekről – mint amilyen ez a feketési is – a golgotai kereszt jusson eszünkbe. Annak tövében nyújtunk egymásnak kezét, békülünk meg egymással. Ne egymás nyakát, hanem egymás kezét szorongassuk, hogy méltók lehessünk az 1100, a 211 évre (illetve immár az 1121, a 232 évre). Áldja meg az Isten a múltunkat, de még inkább a jövődönket!”

Tíz évvel korábban Bácskossuthfalván az egyházközségünk megalakulásának 200. évfordulóján a vendégek népes táborát, a helybelieket, mintegy 1600 személyt köszöntött Kiss esperes úr. Utoljára a vendéglátó gyülekezetet, hálát adva a szeretetteljes munkáért, s egyben a jóban-rosszban együtt átélt hosszú évtizede-

Kiss Antal bácskai esperes és felesége, Mária a Karcag melletti Kunhalmon 1992-ben

kért. A sok-sok kölcsönösen megélt szeretetért: „Én ennek a gyülekezetnek sok áldását, szeretetét megtapasztaltam. Engem ez a gyülekezet elhordott minden gyengeségemben, kicsinységemben. Segített örömben és bánatomban, és én szívem egész szeretetével ezt a gyülekezetet szeretem. Ezé a gyülekezeté vagyok, míg Isten éltet, az én szívem ezért a gyülekezetért dobog, ezért imádkozok. Áldjon meg benneteket, morovici gyülekezet, az örökkévaló Isten továbbra, hogy megőrizhessétek a ti hiteteket.”

Nehéz örökséget hagyott a gyülekezetre, a nyomdokaiba lépő fiatal Móricz Árpád lelkipásztorra. Reménykedjünk, hogy az isteni áldás, a Szentírás eleink tanításával együtt átsegíti gyülekezetünket – országos egyházunkat a nehézségeken, és hitben, szeretetben megerősödve kerül ki a válságból.

Valamennyi beszélgetőtársam ezt meg is erősítette, volt, aki a neve elhallgatását kérte, többször hangsúlyozva: „Nem rád, érted haragszom!” – a Kiss Anti bácsinak vélt, valójában a József Attila-idézetet („Érted haragszom, nem ellened”) emlegetve. Többen a panaszbeadvány aláírói közül megtévesztve érzik magukat, mondván, a lapon, amelyet aláírtak, nem volt feltüntetve, mi célból gyűjtik az aláírásokat. A gyülekezetet járók azt hangoztatták: „Azt szeretnénk, hogy mielőbb békés úton beszéljék meg a lelkészszel; mit kifogásolnak, és mit látnának, javasolnának megoldásként...” Ezt többen támogatták. A hosszan, órákig tartó beszélgetés Móricz lelkésszel megtörtént ugyan, a panaszukat mégis átadták az aláírók országos egyházunk illetékes intézményeinek. Az ügy hivatalos végkifejlete még várat magára. Sajnos, ebből (is) kifolyólag továbbra is érződik a megosztottság a gyülekezetben. Holott, mint láthattuk – **a reformáció 500., a magyar református egyház 450. évfordulójának nyitóünnepén, 2017. április 5-én, Bácskossuthfalván** – jelentős eredmények is születtek Móricz Árpád két évtizedes szolgálata alatt. Kétségtől az egyik legjelentősebb az idén 12 éves Napsugár Református Óvoda történelminek is minősíthető vívmánya. Pontosabban: a nemzeti közösségünk, a politikum és egyházunk összefogásának köszönhetően az idej esztendő-től önálló jogi személyként működhet az ország-

ban az első akkreditált magyar egyházi óvoda. A nyitóünnepség hivatalos része után többen ennek jelentőségéről beszéltek a (multifunkcionális) Juhász vendéglőben, ahol előadták az óvodások és a már iskolások a könyvbemutatóval egybekötött műsorukat, és ahol kiállították a gyermekek rajzait. A kedélyes hangulatú szeretetvendégség közben sok mindenről szó esett. Beszéltem én is a készülő, a vallomások, a beszélgetéseket kétébe kötő könyvünkről. Néhányan mindjárt javasolták: kit ajánlanak, kihez menjek el. Megvallom, Móricz tiszteletes hallotta az elhangzott neveket, de nem szólt közbe, és később sem kérdezte meg, hogy végül is kikkel tudtam beszélgetni. Sokkal több név elhangzott, de közülük nem mindenki vállalta véleményének rögzítését, s volt, akihez már nem tudtam eljutni. Szinte mindig úgy éreztem, velem van a Gondviselőnk, mert olyan emberekhez vezetett el, akik szívük igaz szeretetével, hittel remélik, hogy túléli a megpróbáltatásokat, és gyarapodni is képes lesz jelenleg gondokkal küzdő egyházunk.

„Elődeink vetését aratjuk, utódaink fogják a miénket...”

Móricz Árpád bácskossuthfalvi lelkipásztor: Emlékeztessünk arra, mit adott a reformáció a világnak, melyek azok a máig ható folyamatok

Az idén, a reformáció emlékévében lesz 20 éve, hogy Móricz Árpád lelkipásztor Bácskossuthfalván, a nagy múltú, a délvidéki-vajdasági reformátusok egyik meghatározó gyülekezetében szolgál. Megpróbáltatásoktól terhes időszakban kezdte a szolgálatot. „Azon az úton kívánunk továbbhaladni, amelyet Kiss Antal elénk rajzolt, amelyet – hisszük – ő maga is a legjobb lelkiismerete szerint folytatott saját elődei követve” – írta Móricz lelkész az *Emlékeztetek meg a ti előjáróitokról* című kiadványban. A kiadvány Kiss Antal (Bácskossuthfalva, 1918. február 27. – 2006. július 27.), a nyugalmazott bácskai esperes emlékére készült. Azóta is elmúlt már tíz esztendő, és mint tapasztaltuk, s érezhetjük mindmáig, nem volt rögmentes az út folytatása

sem Bácskossuthfalván, sem az országos egyházunkban.

Egyházunk elmúlt évtizedekben történt eseményeit is részben felöleli a reformáció 500. évfordulója alkalmából megjelenő könyvünk, amelynek már a címe – *Megtört nád – is jelzés, de intés is egyben. Hogyan látja Ön?*

– Kiss Antal 1943-tól volt itt lelkész, és én 1998-ban vettem át tőle a parókiát, beosztott lelkészként. Előtte egy évig segédlelkész voltam. Most augusztusban kerekedik ki a húsz év, hogy én itt vagyok. Természetesen ez az esemény meghatározó volt a gyülekezet részére is, hiszen 1943-tól 1998-ig a nagy tiszteletnek örvendő Kiss esperes teljesített szolgálatot a gyülekezetben. A több mint fél évszázad alatt Anti bácsi – azt szerette, ha így szólítják – szinte eggyé vált a faluval. Részben ezért is volt nehéz a váltás időszaka. Másfelől az elmúlt rendszer nem volt egyházbarát, vagyis az egyházat, az egyházi életet, amennyire csak lehetett, a társadalom peremére szorította. Vagyonától megfosztva kívánta még inkább megnehezíteni a gyülekezeti rend működését, ami a hosszú évtizedek múltán mindjobban kezdett megmutatkozni, és meghatározóan rányomta a bélyegét a rendszerváltás időszakára. Megtörtént ugyan a hatalomváltás, és az állam viszonyulása is kezdett megváltozni az egyház irányába, de a lehetőségek vélt és várt következményei lassúnak mutatkoznak. Az egyház úgymond visszarendeződésének pozitív hozadékai: a hívek újbóli visszatalálása, a szabadság elnyerése, a lehetőségek kiaknázása, illetve hogy az egyház a hozzá tartozó területeken újra felvegye a teljes szolgálatot, nem a remélt ütemben valósultak-valósulnak meg a napjainkban sem.

Gyülekezeti munka

– A változásoknak természetesen vannak kedvező eredményei. Egyik ilyen, hogy Bácskossuthfalván létre tudtunk hozni egy egyházi óvodát. De számtalan más dolog van még, amit meg kellene tenni. Visszatérve a kezdethez, amikor elkezdtem a szolgálatot Bácskossuthfalván, amit lehetett, megpróbáltam, hogy minden területet felöleljünk. Viszonylag nem sok idő, meg-

közelítően öt év után beláttam; ahhoz, hogy minőségi munkát tudjunk végezni, egy ember, egy lelkipásztor kevés. Jelképesen szólva, csupán a tűzoltást láthatja el. A legszükségesebbeket éppen hogy csak elvégezheti. Ezért már 2002-ben kértem az akkori püspököt, hogy nevezzenek ki segédlelkészt Kossuthfalvára, hogy a lelkipásztori szolgálatot ki tudjuk terjeszteni. Ez mindmáig nem vált lehetővé. Ilyen körülmények között gondoltam át, mi az, amit meg lehet csinálni, és amit magam is fontosnak tartottam. Konkrétan, például 2005-ben megindítottuk a gyülekezeti tábort, és azóta minden évben rendszeresen megtartjuk. Bácsfeketehegyen, Feketicsen a nyári katekizációkon szerény számban vettek részt a kossuthfalviak, moroviciaiak. Olyan tábort indítottunk, amely szinte minden gyermek, fiatal diák számára elérhető, és helyben is van. Mindig vigyáztunk arra, hogy a táborok ideje ne essen egybe a feketicsi katekizációval. A morovici táborainkban általában 50-70 gyermek vesz részt minden nyáron. Hiánypótlás is egyben ez a helyben megtartott tábor, mert lehetőséget nyújt azoknak, akik nem mehetnek el máshova, hogy mégis részesei lehessenek a keresztyén szellemiségű tábori életnek.

Szinte ezzel egy időben azon is dolgoztunk, hogy hogyan tudjuk minél jobban „visszaszeretni” az embereket, a fiatalokat az egyházunkhoz. Hogy a konfirmálásnak, az egyházi nagykorúságnak legyen folytatása. Megszerveztük 2005-ben, hogy a konfirmandusokkal külön elmenjünk táborozni, és azóta is minden évben adott ez a lehetőség. Az idén 13. alkalommal veszünk részt a Kárpát-medencei táborban, amelyet a konfirmandusok és a fölöttük levő nemzedékek számára szerveznek Balatonfenyvesen. Erre az alkalomra az egész Kárpát-medencéből érkeznek fiatalok. Most már 250-es létszámú nagy rendezvényt terebélyesedett ez a nyaranta megtartott tábor.

Említettem már az óvodánk megalakítását, ez nagy pionírmunkának számít. Pacséron kezdődött a játszóház, én is odavittem a gyermekeimet. Addig-addig, hogy itt Morovicán is igény mutatkozott rá, s az előkészületek után létrehoztuk az óvodánkat. Ennek most már 12 éve, ezt ünnepeltük a minap. S azt is, hogy hivatalosan is iskolai előkészítő intézmény vagyunk.

A 12 éves Napsugár Református Óvoda ünnepi műsora

Fényljék világosságotok! – Luceat Lux Vestra (Mt. 5,16) címmel, *Engedjétek hozzám jönni a gyermekeket...* alcímmel egy kismonográfiát jelentetett meg a bácskossuthfalvi református egyházközség a Napsugár Református Óvoda 12 éves történetéről – megalakulásától napjainkig (2005–2017).

– Két, két és fél emberöltőnyi nemzedék nőtt fel a keresztyénséget mindinkább a peremre sodort rendszerben. Az idős emberek unokái, dédunokái járnak most az óvodánkba.

Valójában nagyon összetett munka hárul a mostani, főleg fiatalabb lelkészekre. Hiszen az elődeink vetését aratjuk mi, illetve amit mi vetünk, azt a mi utódaink fogják aratni. Mindig is így volt, természetes módon, csak nem mindegy, milyen társadalmi körülmények között történt az aratás és a vetés. Sokszor nem örömteli sem a vetés, sem az aratás. Sok baj és gond is volt, van is, ami most mutatkozik meg igazán. Régióink viszonylatában nézve mindannyian tudjuk, hogy a keleti blokkban, de Jugoszláviában is hogyan

Bordás László kisunokájával, Csomortán Melinda óvónő és Móricz Árpád református lelképásztor az óvoda monográfiájának bemutatóján

viszonyult az államhatalom az egyházhoz. Nem volt hivatalosan kimondva ugyan, de ajánlatos volt nem tartozni az egyházhoz, hogy finoman fogalmazzak. Most, amikor lehetőség lenne rá, hogy egyháziilag is úgymond normalizálódjunk, mégsem élünk ezzel az eséllyel, legalábbis nem oly jelentős mértékben. Ugyanakkor, ha megnézzük Nyugat-Európát, ahol nem volt kommunizmus, láthatjuk, hogy katasztrofális a kereszténységtől, az egyháztól való elidegenedés, a szekularizáció. A kettő nálunk kulminál és találkozik. Általános a szekularizálódás, ezenkívül a volt rendszer, a kommunizmus örökségével is szembe kell nézni. Nem egyszerű folyamat Krisztushoz visszahozni az embereket. Ez külön feladat. Óvodánk működése láncszem ebben az igyekezetünkben. Lehetőséget jelent a keresztényen hit megerősítésében.

Egyházi gondok

Országos viszonylatban hogyan látja egyházunk gondokkal terhelt helyzetét, amely most már tizenéve tart? Okozóik egyike az újvidéki egyházi községben történt visszaélések sorozata. Lehet-e változás a közeljövőben?

– Az alapvető megoldása az lenne, ha mindenki elvégezné a maga dolgát, feladatát úgy, ahogy az le van írva a könyvben. A lelképásztorok munkájára gondolok elsősorban. A lelkészek tevékenysége meghatározó lenne mindig. Velük együtt fontos a gondnokok, a presbiterek munkája, amely szintén meghatározott, az is, hogy mi a küldetésük, a feladatuk, a lelkészekkel együtt, gyülekezeti, egyházközségi szinten. Ezt követően beszélhetünk egyházmegyéről, egyházkerületről, országos egyházzal. Semmit sem kell kitálatni, minden papíron van, csak azt kell betartani, megvalósítani.

Ez az áldatlan helyzet, amelyben országos egyházunk van, szerintem abból adódik, hogy a gyülekezetek valamilyen szinten magukra maradtak. Mindenki csinálja a maga gyülekezetében, „kis várában” azt, amit csinálhat. A magam munkájáról el tudom mondani, hogy én a húsz év alatt nem kaptam semmilyen segítséget a szolgálatomban. Soha senki meg nem kérdezte:

miben tud nekem segíteni a maga „felső pozíciójából” kifolyólag. Ez saját tapasztalat, és őszintén mondom.

Bácskossuthfalván is felmerültek problémák. A gyülekezet tagjainak egy része panaszbeadványt nyújtott be a zsinathoz. Mit tud erről mondani, és tisztázódtak-e a kérdéses ügyek?

– A panaszok szinte pontosan időzítve a választások idején kerültek a zsinathoz. Nem hiszem, hogy véletlenül ekkor. A „vizitáció”, mely emiatt érkezett, megint csak időzítettnek tűnik. Érdekes módon – mint már említettem – 20 esztendő alatt sohasem kérdezte meg az egyházi „felsőbbség”, hogy hogyan sikerül vitézkednünk az ország legnagyobb gyülekezetében. Nemegyszer beszélgettem elnöktársammal a gyülekezetben, hogy „bizonyára tökéletesen végzünk mindent, hisz senki sem mondja, hogy nem így volna”. Erről tréfálkoztunk, hogy a kutya meg nem ugatja szolgálatunkat, nem segít, nem tanácsol, nem támogat, nem szól testvérileg, ha esetleg helytelen lépést tettünk. Márpedig segítségnyújtás nélkül nincs helye a számonkérésnek. Milyen magatartásnak nevezhető, ha valaki csak azt lesi, hogy hol vétünk – hogy aztán rajtunk üssön?! De közben ő nem segít, nem kérdez, nem tanácsol.

A panaszok hiányzó pénzeszközökről szóltak. De csak egyoldalúan. Valami „csoda folytán” elfeledkeztek megvizsgálni, hogy a „hiány” a lelképásztor iránti adósság törlesztése, és semmi egyéb. Nagyságrendekkel többet kell még törleszteni ez irányba – arról nem is beszélve, hogy a lelképásztor és a gondnok közös és összehangolt szolgálata révén a gyülekezet vagyona többszörösére nőtt, és az évi bevétel is legalább megháromszorozódott, s még négy alkalmazottnak bejelentett rendes állást sikerült biztosítani.

Szomorúan kell kimondanunk, amit tapasztalunk: sem az egyházmegye, sem a kerület nem törődik a szolgálatunkkal. Ez a nemtörődömség aggasztó. Azt senki meg nem említi, nem méltatja, méltányolja, hogy elsőként szereztük vissza a termőföldeket, református iskolaépületeket – igen jelentős anyagi gyarapodást hozva a gyülekezetnek. Említés sem történik arról, hogy az egyetlen államilag is elismert egyházi oktatási intézményt tartjuk fenn. Nemhogy meg sem kér-

dezik, hogy hogyan és miből sikerül ez, de még egyházon belül megkaptuk azt a kritikát is, hogy ne csináljunk olyat, aminek a fedezete nincs előre biztosítva. Olyanoktól kaptuk ezt, akik helyzetüknél, pozíciójuknál fogva nemhogy tehetnének ezért az intézményért, de egyenesen feladatuk lenne ez!

Gyülekezeti táborot tartunk már 13. alkalommal, és szintén 13. alkalommal visszük a konfirmált ifjakat táborozni. Örömmel dicsekszünk, hogy gyakorlatilag „verekedés” van, hogy valaki jöhessen e táborba. Óriási az érdeklődés és túljelentkezés. Nemzeti és református ünnepeinken emlékjelet állítunk és ünnepséget szervezünk. Igen kimagasló közéleti és egyházi személyiségek látogatnak ilyenkor hozzánk egyházközségünk hírnevét öregbítendő. Temérdek pályázaton veszünk részt, az ennek kapcsán végzett sok tucat órás háttér munkánk teljesen „láthatatlan” marad – csupán akkor derül ki, amikor a megvalósuláshoz érkezünk.

Szóval, nem dicséretért tettük/tesszük, amit teszünk – de aki nem segít nekünk a szolgáltatunkban, az legalább ne nehezítse a dolgunkat! Van a világ részéről elég, aki gáncsol, és borsot tör az orrunk alá.

Elszigeteltségben

– A kiutat én a találkozásokban, a kommunikációban, a beszélgetésekben látom. Legyenek rendszeresek a lelkészkonferenciák, a zsinati tanácsok, a zsinatok. Ezek nem lehetnek kérdések. Másfelől, hogy a gyülekezetek, a lelképásztorok egymást látogassák, és tartalmas programokat szervezzenek. Ezt kezdeményeztem is, egy ideig rendszeresen találkoztak a fiatal lelkészek: mindig megbeszéltük, ki tartja az áhítatot, az előadást, és ki milyen világi témát javasol megbeszélésre, végül együtt imádkoztunk, majd pedig együtt költöttük el az időközben megfőtt bográcsost. Kimondottan a lelképásztori közösségi élet gyarapításáért szerveztük meg ezeket a találkozásokat, hogy jobban megismerjük egymást. Most abban a helyzetben vagyunk mi, lelkészek is, hogy a gyerekeink el tudnak menni egymás mellett az utcán úgy, hogy nem is ismerik egymást. Szomorú, hogy még a lelkészek családjai

sem ismerik egymást eléggé itt, a Délvidéken. Mi lett az eredménye az összefogásra, barátkozásra irányuló kezdeményezésemnek? Egyes lelképásztorok szakadással kezdtek megvádolni, fegyelmi eljárás kilátásba helyezése is felmerült. Holott tapasztalatból tudjuk: a feszültségeket a közvetlen beszélgetések, a találkozások tudják oldani, amelyek végtére is hozzásegíthetnek a gondok megoldásához. Ha jól ismerjük egymást, és megbízunk egymásban, akkor meg tudunk nyílni egymás előtt. Most ez többnyire hiányzik, mint ahogyan mondtam is.

Az újvidéki, most már évtizedes probléma meggyőződésem szerint hasonló okok miatt tudott ennyire elmérgesedni. Nem láthattuk át kellő mértékben a dolgokat, azért is, mert nem voltak megfelelő szintűek a beszélgetések. Ha elmaradnak vagy hiányosak az információcserék, az országos egyházban másként alakul a felelősség érzete a gyülekezetektől, az egyházközségektől kezdve az országos egyházig. Emiatt egy-egy információnak másmilyen a súlya, ha nem ismerjük, nem tudjuk pontosítani, módosítani, megállapítani, hogy alapvetően igaz-e, vagy nem.

A történetek tükrében újra kellene tanulnunk, elsősorban nekünk, lelkészeknek, de az egyházunk felelős tisztségviselőinek is a működésünk ábécéjét itt, a Délvidéken. Jól működő rendszerek vannak Magyarországon, Erdélyben. Láthatjuk, hogyan csinálják, hogy minden tekintetben erősödjön a gyülekezet egy-egy településen. Csak azt kell tennünk, hogy a jó tapasztalatokat vegyük át, és a saját környezetünknek megfelelően alkalmazzuk.

Reformátusság és magyarság

– Országos egyházunk, az SZRKE aláírta 2009. május 22-én Debrecenben a Kárpát-medencei magyar református egyházak alkotmányjogi egységét. Mennyiben és hogyan lehet ezt a javunkra fordítani? Kérhetünk-e támogatást a helyzet rendezéséhez? Úgy tűnik, hogy a működésében, határozatainak végrehajtásában meggyengült egyházvezetésünk a püspökválasztás után sem mozdul a megoldás irányában, legalábbis ezt nem látják a híveink. Jóllehet most kellene komolyabban fellépni, mert 2021-ben Újvidék lesz Európa egyik kulturális fővárosa.

Addig kell ütni a vasat, amíg meleg. Már ennek az évnek vízváltásának kellene lennie, annál is inkább, mivel 2018-ban Újvidéken tartják meg az Egyházak Világtanácsának konferenciáját, amelyen részt vesz egyházunk vezetősége is. Ezenkívül azt sem téveszthetjük szem elől, hogy a református egyháznak meghatározó szerepe van nemzeti identitásunk megőrzésében.

Csak megismételni tudom: nem beszéljük ki eléggé a problémákat egyházunkban. Volt néhány Zsinati Tanácsunk a püspökválasztás után, de érdemi előrelépések nélkül. Kullogunk az események után, ahelyett, hogy előre, gyülekezetenként meghatároznánk, ki mit tervez, s ennek alapján állítanánk össze az évi programot, kiemelve az országos egyházunk szempontjából fontos eseményeket. Ennek alapján előre tudnánk tervezni, elmenni egymás ünnepére, erősítve ezáltal egymást a hitünkben, a küldetésünkben.

Mikor fogjuk mi meghirdetni, hogy mennyire fontos számunkra is a reformáció ünnepe, és hogy emlékeztessük egymást, gyülekezeteinket és általában közvéleményünket: mit is adott a reformáció a világnak, melyek azok a máig tartó folyamatok, amelyek meghatározóak lehetnek, amelyek még mindig formálják világunkat. Országos egyházunk még nem hirdette meg, nem adott ki közleményt a reformáció 500. évfordulójának emlékévérről itt, a Délvidéken. Feladatként látom én is a felsoroltakat. Bácskossuthfalván mi megnyitottuk az emlékévet az óvodánk monográfiájának a bemutatásával. A templomunk tornyára egy óriásspannót tettünk ki, amellyel meghirdettük az évfordulót. Egyelőre azt tudom mondani, április 30-án Szabadkán ökumenikus hangversenyt tartunk, május 13-án Bácskossuthfalván a Vajdasági Magyar Helytörténeti Társasággal (VMHT) együtt konferenciát rendezünk, könyvbemutatóval az első püspöki vizitációról a Délvidéken. Június elején a Gyöngyösbokrétát ökumenikus áldással indítjuk (június 11-én), itt, a faluban. Megnyert pályázatunk eredményeként kálvini jelképpel domborművet állítunk ki (június 11.) a reformáció ünnepe alkalmából, Illyés Gyula idézettel. Genfben, a reformáció emlékműve előtt a katolikus Illyés Gyula milyen szépen nyilatkozott, és mennyire pontosan fogalmazott:

„Hiszed-e, hogy volna-e olyan-amilyen magyarság, ha nincs Kálvin?” Kérdezi ő, és válaszol is: „Nem hiszem.” Ezt az idézetet vessük a domborműre, valamint a kálvini jelképet: a lángoló szívet. Szeptemberre, októberre készül el a másik közös kiadványunk a VMHT-vel, ez szintén püspöki vizitációról szól majd, arra az időszakra vonatkozóan, amikor 100 évesek voltak az itteni gyülekezetek, amikor Pacsér, Moravica, Feketics és Piros mellett más gyülekezetek is létrejöttek.

Válsághelyzet

– Visszatérve az örökség kérdéséhez, még egyszer aláhúzom: A súlyos örökséget az elmúlt rendszer, a szocializmus, a kommunizmus időszakából még mindig folyamatosan dolgozzuk fel. Az akkori hatalom egyházhoz való ellenséges viszonyulásának következményei mindmáig érezhetők. Erre még rányomja a bélyegét a mostani szekularizációs tendencia is, keresztyén szempontból. A mi viszonylatunkban példátlan krízishelyzetbe került az egyházunk. Emlékezzünk vissza, hogy a püspököt, a főgondnokot és az ügyészt fegyelmi úton távolította el a tisztségükből a zsinat, mint Rendkívüli Bíróság. Nem tudom, hogy van-e valahol a világban még olyan református egyház, ahol csoportosan távolították volna el a tisztségviselőket. Nem tudom, hogy mennyiben véletlen, hogy ugyanezek a személyek érintettek az újvidéki egyházközségünk esetében is, amely több mint tíz éve húzódik. A mi református egyházunk itt, a Délvidéken annyira kis egyház, hogy ahhoz, hogy ezt kiheverje, illetve hogy ezen túljusson, nagyon sokat kell dolgoznunk, és imádkoznunk érte. Amikor ilyen magas szinten lévő egyházi személyek jutnak el addig, hogy szinte a legmagasabb egyházi büntetést kell kiróni rájuk, annak súlyos következményei lehetnek. A mi pici „liliputi” egyházunk, ahogyan Hodosy püspök szokta mondani, szinten ott tart, hogy azért kell küzdenie, hogy életben maradjon, hogy megmeneküljön a végzetes problémáktól. Mindezek után jönne a feladataink ellátása, valamint a missziónk a világ felé. Ha a testvéreinkre, akár Magyarországra, Erdélyre, akár Debrecenre, az egyesült magyar református

egyházra nézek, azt látom, hogy abszolút segítőkészek, alig várják, hogy hol, hogyan tudnának segíteni nekünk. Van, aki segítsen, nekünk kell élni a lehetőségekkel.

Kiszelák Júlia:

„Ne ítéljetez, hogy ne ítéltessetek!”

Háborús szelek jártak, amikor Kiszelák, leánykori nevén Bézi Júlia megszületett 1944-ben Bácskossuthfalván. Hogy mi is történt valójában az akkori viharos időkben, arról csak évtizedekkel később kezdtek el nyíltabban beszélni az emberek. Erre az időre így emlékezett vissza Júlia:

– A nagyapám, majd az apám is a magyar királyi hadseregben szolgált. Az apám öt évig oda volt, nem tudott róla semmit a családom. Sokszor kérdeztem utóbb; hogyan is tudtak élni a családok azzal a szörnyű fájdalommal, amit át kellett élniük sok helyen a háború után...

Sokan hitük, magyarságuk vállalása miatt estek áldozatul, köztük sok pap is, aki a hívei mellett maradván vállalta a mártírhalált.

– A Gondviselőnk gondoskodott arról, hogy idővel fény derüljön az igazságra, hogy a nyugalom és a megbékélés szeretete ölelje át a családokat. Így, hogy visszagondolok, boldog vagyok, hiszen isteni kegyelemben részesülhetett az egész családom. Voltak fájdalommal terhes időszakok, kitérők, de végül mindent elrendezett

az élet, sokkal inkább a Gondviselőnk. Most már minden unokám meg van keresztelve, és konfirmáltak is, hála Istennek! Sőt már a karonülő dédunokám keresztelőjét is tervezik. Itt lakik velem, az emeleti részben az unokám, a lányom fia, a feleségével és a kisfiukkal. Ennek az unokámnak az esküvője Moholon volt, a násznagya a fiam, vagyis a keresztapja volt. Eleinte volt egy kis gond, mivel a menyasszony katolikus, és az ottani pap azt szerette volna, ha átkeresztelkedik az unokám, de ő abba nem ment bele. Kitartott családunk református vallása mellett. Az is természetes, hogy a felesége megtartotta saját hitét, katolikus vallását. Idősebb koromra mondhatom: tiszta „heppi” vagyok. A családom újra kereszttyén szeretetben él. Nem volt mindig így. Nehéz volt, de túl vagyunk rajta.

A régi időkben, kislány korában, hogyan élték meg kereszténységüket a faluban?

– Alig múltam két éves, amikor a többi gyerekekkel együtt, kézen fogva mentünk a vasárnapi iskolába. Nagyon szerettem odajárni a nálam néhány évvel idősebb gyerekekkel. Később, amikor már iskolások voltunk, nem múlhatott el vasárnap, hogy ne mentünk volna templomba, miután konfirmáltunk, bibliaórára jártunk. Az iskolában nem mindig nézték jó szemmel, hogy hittanra jártunk, de a többség ennek ellenére rendszeresen járt. Voltak olyan gyerekek, akik nem vettek részt a hitoktatásban, de az ő szülei sem jártak templomba. Volt, aki a foglalkozása

Bácskossuthfalvi konfirmandusok Kiss Antal lelkipásztorral 1957-ben

miatt nem gyakorolhatta a vallását, hogy nehogy kenyér nélkül maradjon a családja. Akik állami hivatalban dolgoztak, azoknak tilos volt templomba menni. Drága Tündénk, Kiss tiszteletes lánya, tanárnőként nem mehetett istentiszteletre. A parókián született, nevelkedett, és mégsem. Ennyire embertelen volt a rendszer. Most meg évek óta már az iskolában is van vallásóra. Azok az idők nagyon mások voltak. De azért a legtöbb moravicai család gyereke járt hittanra, és konfirmált. Az volt a második legnagyobb esemény a születés, a keresztelés után a családban, utána pedig jött a templomi esküvő.

A nagymamám minden vasárnap járt templomba, még a reggeli istentiszteletre is elment. Az ő idejében reggel és délelőtt is volt istentisztelet. Az én szüleim már nem mentek minden vasárnap istentiszteletre, de mi, fiatalok igen. Az ünnepnapokon zsúfolásig megtelt a templom. Pótpadokat, székeket is be kellett tenni. Az természetes volt.

Tudni lehetett-e a faluban, hogy vannak olyanok, akik figyelik: kik járnak templomba, és azt is: mit prédikál a pap?

– Gyerekésszel ezzel nem foglalkoztunk. A szüleinktől sem hallottunk semmi ilyesmit. Meg se fordult a fejünkben, hogy olyat is tehet valaki, hogy a másiknak szándékosan rosszat akarjon. A hittanon, az istentiszteleten rosszra nem, csak a jóra tanítanak. Most például, ha az utcán találkozok egy kis „töporúval”, csöppnyi kisgyerekekkel, meg tudom mondani, hogy a református óvodába jár-e. Ők mind illedelmesen köszönnek. Az állami ovisok közül sokan nem – tisztelet a kivételnek! Mert azért fontos a családi nevelés is. Nem tudom szavakkal leírni, látni kell őket, amikor együtt vannak mind az óvodások. Meglátszik a viselkedésükön a keresztyén nevelés hatása.

Több helyen mondták, más volt néhány évtizeddel ezelőtt a lelkipásztorok szolgálata, munkamódszere, és azt szeretnék, hogy a fiatalabb lelkészek jobban legyenek jelen a gyülekezetek életében. Ön hogyan látja, mi a helyzet Bácskossuthfalván?

– Természetesen van különbség a szolgálatok között. Az idők is megváltoztak, meg a nemzedékek is váltották egymást. Sok múlik az emberek viszonyulásán. Az idősebbek megszokták, hogy

a drága Kiss Antal tiszteletes mindenkor meghallgatta őket. Megszerették, most nehezen fogadják el a váltást. Én tisztelem azt, amit Móricz Árpád tiszteletes tesz a moravicai gyülekezetért.

Kiszelák Júlia: Nemhogy segítenénk, hanem még bántjuk is egymást

Vitatkoztam is azokkal, akik gyűjtötték az aláírást az ősszel. Idejöttek hozzám, éppen gereblyéztem az udvaron, és kérdezték, mi a véleményem. Hát én megmondtam: Szégyelljétek magatokat, nemhogy oltanátok a tüzet, még gerjesztitek is. Presbiter volt az egyik, tőle kérdeztem: Tudod, hogy írja a Biblia? „*Ne ítéljétek, hogy ne ítéltessetek!*” (Mt 7,7) Mindannyian csinálunk rosszat, és majd felelünk érte. Mindannyian emberek vagyunk, a pap is. Én szívesen hallgatom Móricz tiszteletes prédikációit. Viszont többször elgondolkodtam azon, miért nem járnak a közepkorúak gyakrabban a templomba, azok, akik korban közelebb vannak Móricz lelkészhez. Ezzel kellene többet törődnie a presbitériumnak is a lelkésszel együtt.

Megtörtént a hatalomváltás, de ez önmagában nem volt elég ahhoz, hogy a hittanóra járt, konfirmált nemzedékek a hétköznapokban is gyakorolják a hitüket. A református óvoda működése, a gyerekek hatással lehetnek-e szüleikre?

– Hát én kétlem. Az óvodások szüleinek többsége azért jár templomba, hogy „feszítsen”, persze, tisztelet a kivételnek. Hogy milyen tisztelettel viszonyulnak egyesek a reformátusságukhoz, abból is látszik, hogy végig nyomogatják a telefonjukat az istentisztelet alatt... Sír a lelkem, amikor látom. De hát nem is érezheti át, nem is tudhatja, mi az illem, mert őt nem vezették el szülei a templomba. Ez a szomorú valóság. Hogy minek kellene megtörténnie, hogy ez megváltozzon? Az igazat megvallva: nem tudom. Annyi csapás ér bennünket, és nem vesszük észre, hogy az imádság megnyugtat, hozzásegít bennünket a megoldáshoz. Fiatalabb koromban voltak problémáim, de amikor bementem a templomba, megnyugodott a lelkem, úgy éreztem: nagy kő esik le a szívemről. S megtapasztaltam a valóságban is, hogy az Isten csak annyi terhet ró ránk, amennyit

hordozni tudunk. És ad hozzá erőt, hogy megbirkózzunk vele. De az elcsendesedés, az imádság helyett hagyjuk, hogy elhatalmasodjon bennünk a gyűlölet, olyannyira, hogy meg tudnánk fojtani egymást egy kanál vízben. Pál apostol tanítását (1Kor 13) kellene megszívelni ilyenkor a szeretetről, amely mindent eltűr, mindent megbocsát. Ezek a versek sokat jelentenek a számomra, szinte minden, családjamban történt esküvőn, keresztelőn ez volt az alapige. Az enyémen is. A férjem (19 éve él a szívünkben tovább) szlovén családból származik. A szlovénok köztudottan nagy katolikusok. A családja a Vojnits uradalomban dolgozott. Amikor megtörtént a lánykérés, apósom ragaszkodott volna ahhoz, hogy a katolikus templomban legyen az esküvőnk, mert mit szólnak majd a Szlovéniából érkező rokonok. Mi a párommal azt szerettük volna, ha mindkét templomban megesküdnünk. El is mentünk a megbeszélésre, mindkét pap azt mondta, lehet, de előbb „nála, aztán a másikonál” kell megesküdnünk. A vitának az lett a vége, hogy nyáron megesküdtünk a katolikus templomban, decemberben pedig Kiss tiszteletes esketett meg és

*Kiss Mária tiszteletes asszonnyal és Móricz Árpád lelkésszel
Kiszelák Júlia nemzedéke, konfirmációjuk 50. évfordulóján*

meg is áldott bennünket. Hajnalkám születésekor a vallás már nem okozott vitát. A párom kiállt mellettem a szüleivel szemben, akik rendszeresen jártak a katolikus templomba. Mondta, hogy az anyja adott életet a gyerekeknek, ő tanítja majd imádkozni, joga van döntenie a vallásáról. Így a református templomban a tiszteletes bácsi keresztelte meg a lányom és később a fiam is.

Mára ez a kérdés megoldódott. Ökumenikus esküvőket közösen tartanak a katolikus és református lelkészek.

– Jó, hogy ezzel a lehetőséggel megtört a jég. Fontos, hogy a fiatalok szeressék egymást, és tiszteljék egymás vallását, és egy egész életen át tartson a házasságuk. Napjainkban, sajnos, sok a válás.

Azt beszélik a faluban, készülnek a konfirmálásuk 60. évfordulójának megünneplésére.

– Arra kérem a Jóistent, adja meg nekem, nekünk, hogy méltón megemlékezhessünk erről az évfordulóról. Megéltem és túléltem már sok mindent az életben, azt is, hogy a fiam Karcagra költözött, ott tanít a református iskolában ő is, és a menyem is. Erről az évfordulóról ebben az évben mindenképpen megemlékezünk. A tiszteletes úr mondta, hogy majd egyeztetjük a dátumot, mert az idén a reformáció emlékévében sűrű programok vannak. Kicsit tréfálkozva mondtam neki, hogy szeretnénk, ha együtt imádkoznánk, énekelnének, és megáldana bennünket, hogy mi, „vénecskék” bírjuk még egy ideig, hogy minél többen lehessünk a templomban. De azt is tudtuk mindketten, hogy komolyan gondolom mindazt, amit mondok.

„Templomod, iskolád ne hagyj el!”

Egyházunk, a bácskossuthfalvi Napsugár Református Óvoda 12 éves történetéről – alakulásától napjainkig (2005–2017) – szóló, *Fénylő világosságok – Luceat lux vestra* (Mt 5,16), *Engedjétek hozzám jönni a gyermekeket* című kiskönyv bemutatásán, óvodásaink ünnepén kezdődött a beszélgetésünk dr. Bordás László nyugalmazott orvossal, országos egyházunk egykori főgondnokával, a bácskossuthfalvi református egyházközségünk kiadványainak szer-

kesztőjével, majd Bácsfeketehegyen, a szülői házban folytatódott. Nemcsak az utóbbi években kísérte figyelemmel a bácskossuthfalviak életét, hanem orvosi szolgálata alatt mindennap. Feljegyzéseit, kutatásait is rendezni szeretné, ebben nagy segítségére vannak a faluról eddig megjelent írások, könyvek. Néhány az asztalra is kerül közülük, lefényképezem őket. A *Nagy idők sodrában*, dr. Dévay Lajos esperes-lelkész által összeállított dokumentumértékű kincset családi ereklyeként őrizzük mi is, jegyeztem meg, miközben fellapoztam a falu 150. évfordulójára (1786–1936), az akkori Sztára Moravica Református Keresztény Egyház és Község kiadásában megjelent könyvet. Két verse tanulságos lehet a mai nemzedékek számára is. A *Moravica 150 éve* című, versbe szedett falutörténetből idézem a kezdő és a záró sorokat:

„Ezerhétszáznyolcvanhatban, jaj de régen történt!

Nagykunságból sok száz család útnak indult önként!

Nagy a sürgés-forgás Karcag városában.

Madaras, Jászkisér szintén vannak lázban...

[...]

Új falut megszállni indulnak Bácskába,

Akinek ott szűk volt Nagykunság határa. [...]

Jász-kunsági magyar késő unokája

Templomod ne hagyj el, legyen gondod rája!

Mert mindig csak itt vagy valójában otthon,

Itt a szülő, testvér, barát és jó rokon.

Mert csak így marad meg a fajtád továbbra,

Magyar kálvinista, így élhetsz Bácskába.”

A templomtorony megépítését köszöntötték a másik verssel, amelyet Csethe Dániel lelképásztor olvasott fel 1815. június 3-án. Zárversszaka így hangzik:

„Szent Isten, ki az időket, dolgokat igazgatod,
Magad bölcsessége szerint, mint akarod, for-
gatod,

Óh engedj, sok századokig lehessen ékessége
E helységnek e gomb soká ragyogjon fényes-
sége,

Ne lássa az, aki most él egy is annak végét,

Óh Isten töltsd be szívemnek e buzgókérését!”

A versek üzenete aktuálisabb, mint valaha, gondolom. *Templom és iskola! „Ne hagyjátok a templomot, / A templomot s az iskolát!”* Tolulnak, s keverednek a jelennel Reményik Sándor ránk

örökített fohászai. „Mily nagy gond fordítottatott, arra, hogy a gyermekek sehonnán ki ne maradjanak. Atyáink is tudták a nagy igazságot: akié a gyermek, azé a jövő. A gyermeknevelésre kiváltképp nagy gond fordítatott.” (Nagy idők sodrában, 23. o.)

Bordás László: Összefogással, közös akarattal képes lenne megújulni egyházunk

– Moravicára költözésem előtt már jó kapcsolatban voltam Kiss Antal esperes úrral. Amíg Bácsfeketehegyen éltem, többször segítettem édesapámnak, aki országos egyházunk pénztárosa volt, és Hodosy Imre püspök úrnak, főleg akkor, amikor autóval kellett utaznia valahova, jobbra Magyarországra, Erdélybe vagy itt, Vajdaságban, mert egyházunknak kocsija sem volt eleinte. Fialat voltam, szerettem utazni, és szívesen vállaltam a sofőr szerepét. A vajdasági reformátusok múltja, jelene, jövője volt beszélgetéseink gyakori témája, hiszen rendszeresen bejártam a parókiára. Amikor az egyházunk megvette a Lada Samarát, apám is szolgálati kocsival járt pénzügyeket intézni, meg én is azzal vittem a püspök urat hivatali útjaira, és Kiss Antal esperes urat is. Emlékezetesek a magyarországi alkalmak, a Kárpát-medencei Tanácskozó Zsinat legrangosabb összejövetelein, rendezvényein való részvételünk. Anti bácsit a „Nagy Öregként” tisztelték a kárpátaljai barátjával, Gulácsi Lajos bácsival (püspök úrral) együtt, így is emlegették mindenütt. Sokszor meghívták csak azért, hogy bemutassák: Ő a délvidéki „Nagy Öreg”, főleg Hodosy püspök úr halála után. Miskolcon a sportcsarnokban volt egy református rendezvény, amelyen Anti bácsinak beszélnie kellett. Ékes, ízes szólásával belopta magát mindenki szívébe, aki hallgatta őt. Emlékezetes, közös útjainkon kölcsönösen megismerhettük egymást.

A '90-es évek közepe felé, 1994 táján többször is mondta nekem, hogy nem jó, hogy moravicai egyházunkban olyan gondnokunk van, aki nem a legjobban tud képviselni bennünket. Abban az időben több külföldi egyházi méltóság felkeresett bennünket, Magyarországról is eminens tisztségviselők tették tiszteletüket gyülekezetünkben. Ő így mondta nekem: „Azt sze-

retném, hogy legyen egy reprezentatív gondnoka egyházunknak.” Addig olyan gondnokunk nem volt, aki munkaviszonyban lett volna. Ezt a tisztséget általában nyugdíjasok töltötték be, ők intézték a pénzügyeket is. Néhányszori beszélgetés után vállaltam, azzal, hogy lesz külön pénztáros, aki a megszokott rend szerint tevékenykedik a parókiánkon. Jó egy év múltával azzal a kéréssel keresett meg Hodosy püspök, hogy vállalam az országos egyházunk főgondnokságát. A Zsinati Tanácsunk az akkori főgondnokunkat, Béres Károlyt a maradéki gyülekezetünk lelkipásztorává nevezte ki. Összeférhetetlenség miatt új főgondnokot kellett választani. Hodosy püspök gyerekkorom óta jól ismert, ő konfirmált, és tudta, mit tettem addig is az egyházunkért. Javaslatára meg is választottak főgondnoknak. Pontosabban, amellett, hogy orvosként is elláttam a feladatomat, egyházunk és országos egyházunk gondnoka is voltam.

Nos, hogy hogyan lehet mindebben helytállni, a bácskossuthfalviak tudják a legjobban. A doktor úr, ahogyan ma is szólítják, szívesen ad tanácsot bárkinek, aki kérésével megkeresi, vagy ha az utcán találkozik vele. Nyugdíjasan is még mindig szolgál, mert így nevezte orvosi hivatását.

– Vidéken, főleg a kisebb falvakban – ahol egyáltalán van még orvos – a lelkipásztorok mellett az orvosoknak is szolgálniuk kell(ene). Óriási feladat és kihívás volt ez a számomra. Pályám igazán szép időszakának nevezhetem. Teendőim végzése közepette tudatosult: mennyire testre szabott számomra ez a szolgálat, és élvezettel csináltam, bár nem volt csekélység három „fronton” helytállni.

Mind a világi, mind az egyházi életünket megismerhetted, úgymond átláthatad több szempontból. Kutatásokkal is foglalkozol napjainkban is. Hogyan látod egyházunk történetének alakulását az utóbbi évtizedekben?

– Még Jugoszlávia egyben volt, még Jugoszláviai Református Keresztény Egyház (JRKE) volt a neve egyházunknak, de a háború már zajlott, érkeztek a menekültek, amikor beavatottabban, hivatásszerűen kezdtem foglalkozni egyházunk dolgaival. Tehát még nem történt meg a szétszakadás, még a kórógyi, a

szentlászlói, a kopácsi, a vörösmarti, a laskói, a hercegszőlősi, az összes baranyai, szlavóniai gyülekezet még az országos egyházunkhoz tartozott. A szórványgondozást is a JRKE végezte. Ez a kapcsolattartás továbbra is szoros volt általam, mert én már kettős, vagyis magyar állampolgár is voltam, és szabadon utazhattam Horvátországba, Szlovéniába, bárhová. A megváltozott körülményekig, a háborús évek végéig, Horvátország önállóságáig segítettünk anyagiilag, valamint amiben és ahogyan tudtunk.

a Horvátország területén lévő minden templomról és parókiáról lemond a JRKE a megalakulóban lévő horvátországi református egyház javára. Megegyeztünk, de aztán ezt a nyilatkozatot Lángh Endre esperes úr, későbbi püspök, nem írta alá. A menekültek Magyarországról és más európai országokból való visszatérése után sajnos megtörtént a horvátországi reformátusság kettészakadása Horvátországban. Ebben a politika is ludas volt, mert különböző módon szította a viszályt a háború alatt az „*ittmaradtak és az el-*

Bordás László Szentlászlón a szétlőtt református templom toronyórájának számlapjával 1992-ben

Vinkovcin többször találkoztunk, hogy megbeszéljük egyházunk elkerülhetetlen szétválásának részleteit. A JRKE-ben Kettős János kopácsi lelkész végezte a szórványgondozást a Magyarországra menekült baranyai (elsősorban a kórógyi és szentlászlói) lakosok körében. Nem is volt nézeteltérés közöttünk abban, hogy ők az új helyzetben önállóságra törekednek. Próbáltuk közös nyilatkozatban rögzíteni, hogy

A szentlászlói templomtorony tégláiból is került téglá a millenniumi emlékműbe Bácskossuthfalván

menekültek között”. Sokszor hangzott el: „*Nektek könnyű volt, mert elmentetek. Csak tudátok, mit éltünk mi át itt...*” A maradtak és visszajöttek között ilyen vita alakult ki a párthovatartozás miatt is, ami a mai napig tartó megosztottsághoz vezetett.

A nehéz évek ellenére a gyarapodásnak is megmutatkoztak a jelei, jórészt a jó gazdál-

kodásnak köszönhetően. Abban az időszakban a rendszeres lelkészképzést lehetővé tette az egyházunk, de általában is a felfelé ívelés volt tapasztalható. Aztán valahol törés történt ebben a folyamatban...

– Hodosy püspök halála (1996. július 2.) után a félbeszakadt dolgokat kellett először rendezni – rendeznem. A halom papír között ott voltak az el nem számolt számlák a HEKS-, a Gustav-Adolf-Werk-, az Evangelische Partnerhilfe-pénzekről, amelyeket elköltöttünk már, és szinte megvoltak az elszámolások is, csak alá kellett volna írnia a püspök úrnak, a formanyomtatvánnyal együtt, és visszaküldeni. Fél éve voltam már egyházunk főgondnoka, és gyakorlatilag üres kasszát vettem át. Úgy gondoltam: a gazdálkodás és a pénzügyek rendezése, az jobban az én feladatom, a lelkigondozás pedig inkább a lelkipásztoré lenne... De egy évig nem volt püspökválasztás. Ez nem számított újdonságnak, Ágoston püspök után is így történt. Kiss Antal mint rangidős esperes volt az egyházi elnök, a világi pedig én. Jól kijöttünk egymással, és jó ütemben haladtak az egyházi ügyeink intézése is. Először az anyagi helyzetünket kellett rendezni, számos utánajárással, a félbe maradt ügyeket tisztázni az említett svájci, német egyházi segélyszervezetekkel, stb. A legtöbben pontos elszámolást kértek. Kiss Antallal együtt ezt megtettük, és biztosítottuk országos egyházunk további támogatását. Kiss esperes úrnál én igazabb emberrel nem találkoztam országos egyházunkban. Keresztyéni tartása nagyban hozzájárult a rend helyreállításához, az addig megingott bizalom újbóli megerősítéséhez, aminek eredményeként visszamenőleg is megkapta egyházunk a felfüggesztett támogatást. Időközben lelkészeink a javaslatomat – hogy egy évig mondjanak le a póttámogatásról –, egyhangúlag megszavazták(!). Megígértem, hogy egy év múlva kamatostul megkapják. Úgy is történt. Kölcsönösen nagy volt a bizalom bennünk abban a valóban nehéz időszakban. Szerénytelenség vagy sem, de bő egy év múltán előre biztosítani tudtuk a következő évre az egyházunk működésére a 180 ezer márkát. Ezt a gyakorlatot, amelyet saját családomban is igyekeztem betartani, megvalósítottam a moravicai egyházközség költségvetésében és az országos egyházunkban is. Az évi tartalékunkat bankba tettük, felhasználási

módját pedig szabályzatba foglaltuk. Rendkívüli esetekben kizárólag a zsinatnak, legrangosabb szervünknek a döntésével lehetett volna hozzányúlni, mert tanultunk a háborúból, a Hodosy püspök betegsége miatt elmaradt elszámolásokból, amelyeket a nyugatiak nagyon sérelmeztek.

Helyreállt a rend, megvolt tehát az egész évi költségvetésünk, emellett egy évre előre a működési tartalékunk a bankban. A következő öt évben éltünk, mint Marci Hevesen, pontosabban, nem voltak anyagi gondjaink. Felújítottuk szinte az egész gépkocsialományt. Intézményesen támogattuk egyházközségeink különböző kérelmeit, a támogatást céleszközként használták fel. Az újvidéki egyházközség például azzal a kérelemmel fordult az országos egyházhoz, hogy holland támogatással új imatermet kíván építeni. Bizonyára te is emlékszel rá, ki voltak öntve már az alapok a régi lebontott imaterem helyén, és annak költségeit az akkori lelkész, Botos Elemér az országos egyházunknak számláztatta le, mondva, hogy előlegezzük neki ezt, addig, amíg a holland segély megérkezik, mert a maffia fenyegeti... (!) Jóvá lett hagyva kétszer 15 000 márka, ezt a jegyzőkönyvekben le lehet könnyen ellenőrizni. Nincs okom megmásítani a tényeket. Odaadtunk Újvidéknek harmincezer márkát a semmire. A Zsinati Tanács jóváhagyta, a zsinat utólag megerősítette. Elkezdődtek, sajnos, az ilyen problémák. Csete püspökkel dolgozva az anyagi biztonságunk megingott, mert a püspök úrnak teljesen más volt a hozzáállása. Mint mondtam, az évi szintű tartalékot azóta is fontosnak tartom. Moravicán is így volt mindaddig, amíg én voltam a gondnok. De amikor a lelkész a vejem lett, úgy gondoltam, összeférhetetlenség miatt át kell adnom a helyem. A lelkiismeretem sem engedné meg, hogy én a pénzekkel foglalkozzam ott, ahol a vejem a lelkipásztor.

Valami úton-módon Csete püspöknek sikerült elérnie, hogy a Zsinati Tanács egyszer „erre”, másszor „arra” tízezer márkát hagyjon jóvá, és azt a tartalékokból vegyék el. Annyira nyilvánvaló volt, hogy ez nem vezethet jóra, de neki/nekik az a pénz kellett. Nem tudom kiknek, meg nem is foglalkoztatott annyira, mert kifelé állt már a szekerem rúdja. Éreztem, hogy ennek nem lesz jó vége, és még egyszer nem tudtam volna egyházunk kasszáját megtölteni, nem lett volna hon-

nan, meg a tekintélyemet is elvesztettem volna a donátorok előtt. A mandátumom vége felé a tartalékunk megfeleződött, és csakhamar eltűnt... A Zsinati Tanács összetétele is megváltozott, javaslataimat sem támogatták úgy, mint korábban.

A kemény mag: Józsa László, Dautermann Margit, Bordás István (17 évig volt közpénztáros) és jómagam egyszerre vonultunk vissza. Pontosabban láttuk, hogy hol a hiba, és azt is jól tudtuk, hogyan kellene működni továbbra is egyházunknak, hogy eredményes lehessen a szellemiek és az anyagiak tekintetében is. Amíg Józsa ott volt, addig működött a jog. Az egyház-törvényeink be nem tartása miatt mondott le. Az „ominózus” zsinaton hasztalan próbáltunk korrigálni, figyelmeztetni, hogy a döntéseik nincsenek összhangban az előírásainkkal. Háromszori próbálkozás után sem lehetett jobb belátásra bírni őket, és ott a zsinaton írtuk meg lemondásunkat.

A következményeket, sajnos, a napjainkig érezzük. Korábbi beszélgetésünkben említetted, hogy a lekipásztori utánpótlást is fontosnak tartották egyházunk elöljárói Hodosy püspöksége alatt.

– Volt olyan időszak, amikor öt ösztöndíjasunk volt Kolozsváron, kettő Magyarországon. Más miatt is, de teológusnövendékeink ügyében is többször utaztam főgondnokságom alatt Erdélybe és máshová. Egyszer egy hétre Németországba kellett mennünk. Dr. Borislav Đukić volt akkoriban a topolyai egészségház igazgatója, ahova a moravicai egészségház is tartozott. Levélben fordult hozzá Hodosy püspök, tájékoztatva, hogy megválasztottak főgondnoknak, egyházunk világi elnökének, és hogy emiatt többet kell utaznom. Azt kérelmezte az igazgatótól, hogy azokra a napokra fizetés nélküli távollétet engedélyezzen a számomra. Đukić igazgató válaszevélben meg-tiszteltetésnek nevezte, hogy az egészségház dolgozóját ilyen tisztségre választotta a JRKE, és hogy ez Topolya község számára is elismerést jelent. Ezért a távollétemet mindig igazolja, és ezt nem vonják le a fizetésemből. Kellemesen meglepett bennünket emberies viszonyulása.

A változások szele már a levegőben volt, másfelől mindig is ez emberen múlik minden.

– Egy másik példa jutott eszembe, amikor Becskereken a templomtetőt cseréltük le, sok új cserép kellett hozzá. Orosz Lajos, a Feketicsről

Kanizsára költözött jogász tanácsolta, hogy a kanizsai cserépgyárhoz ne is forduljunk, ügysem kapunk jutányos áron cserepet, mert ott egy nagy kommunista az igazgató. Mi azért mégis felkerestük, elmondtuk, mi járatban vagyunk, de meghatározott a keretünk. Rövid gondolkodás után, meglepetésünkre, azt mondta a kommunista igazgató: „Nem tudom ingyen adni, de feláron szívesen megkaphatják.”

Szolgálatomra visszatekintve, hasznosnak látom azt minden tekintetben. Megismertem a lekipásztorainkat, azokat is, akik Horvátországban, a háború idején szolgáltak, és azokat, akik itt, Vajdaságban, viszonylagos békében. Volt összehasonlítási alapom pl. nyugati, magyarországi, erdélyi, felvidéki stb. viszonylatban. Elég magas szintű egyházi körökben forogtam. Beszélgetve ismerhetjük meg egymást, és mélyíthetjük el a bizalmat, kölcsönösen. Úgy érzem, hogy ez sikerült, és kellemes érzéssel töltött el. Utaztam, láttam, tapasztaltam sokat. És közben sok mindent el is intéztem egyházunk javára. Csete püspök úrral talán ha háromszor utaztunk együtt egyházunk érdekében a négy és fél év alatt. Ő külön utakon járt. Ez borzasztó sok pluszkiadással járt, püspöksége alatt az utazásokon sem lehetett spórolni. Én mindig saját autómmal utaztam azokra a rendezvényekre, amelyeken ott kellett lennünk mindkettőnknek. Nem mehettem vele, mert neki külön programja volt. Az egyházi hivatalos esemény, az ebéd után többnyire elment. Jóllehet az összetartozásunkat erősítő beszélgetések ezután kezdődtek. Egy ilyen alkalommal javasolta az egyik püspök: beszéljük meg az egyetemek átjárhatóságát, hogy könnyebben jöhessenek a teológiára a hallgatók, vagy hogy könnyebben szolgálhassanak gyakorlati évük alatt határon innen és túl. Ilyenkor a püspök távollétében velem beszéltek meg azt, ami a mi egyházunkra vonatkozott.

Abban az időszakban, mint mondtam, mindig tanultak itteni fiatalok valamelyik teológián Magyarországon vagy Erdélyben; Kolozsváron, Sárospatakon és Pesten. Ha csak lehetett Kolozsvárt javasoltam a hallgatóknak. Úgy gondoltam, az ottaniakkal tudjuk átérezni sorsközösségünk gondjait, kisebbségi létünket, küzdelmünket a megmaradásért. Az idő igazolt: a Kolozsváron végzett teológusaink visszajöttek

szülőföldjükre, a Magyarországon végzetek nem. Moravica-Bácskossuthfalva több papot is adott az anyaországnak, Erdélynek... Elment Gönczö Sándor, Losoncz Géza, Tóth Erzs, Fejős Gabi. De Tóth Zoltán is, főleg az ellehetetlenült háborús helyzet miatt. Nt. Csáti Szabó Lajos jelenlegi horvátországi püspök is moravicai születésű. Lehet, hogy ki is hagytam valakit... Később már az egyházunkban kialakult áldatlan helyzet miatt távozott Réti Katalin, őt megelőzve Móricz Attila és a szintén lelkész felesége, Anna. Pótolhatatlan veszteségnek érzem azt, hogy nem jö(he)ttek haza a jó képességű teológusaink, valamint az eltávozottak okozta űrt.

Árpád vejem is mondja, bár már nem szeretem, ha a jelenlegi egyházunk ügyeiről beszélünk, hogy ebben az országos egyházban nincs kivel megbeszélni a létfontosságú ügyeinket. A széthúzás, a dolgok elhúzása miatt a napirendet nem lehet végigtárgyalni egy nap alatt... Némi elfogultsággal vegyes kiábrándultsággal mondom: most már nem foglalkoztatnak egyházunk ügyei, mint a korábbi években.

Látsz-e reményt az összefogás lehetőségére? Szükség lenne mindenkire, aki szíven viseli az itteni reformátusság sorsát.

– Amikor egyházunk vezetőségébe kerültem 45 évesen, én voltam a legfiatalabb. Volt, van is egy-két ötletem, 66 évesen is. Egyrészt nincs kivel megbeszélni, másrészt nem szeretném publikálni. Reálisan szeretném nézni a jelenlegi helyzetünket. Először is egyházvezetőségünkben kellene közös nevezőre jutni. Volt idő, amikor Dolinszky Árpád (akkor még nem tudtam, hogy a nászúram lesz) evangélikus püspökkel együtt voltak elképzeléseink a vajdasági protestáns egyházak szorosabb együttműködéséről. Megkaptuk volna a megvalósításához szükséges támogatást Nyugat-Európából. A korábbi együttműködésem révén még mindig jó a kapcsolatom a Nyugat-európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálattal. Nem a Békási tömörítette kisebb részre gondolok, amely nem tudja biztosítani számunkra azt a logisztikát, amely megerősödésünket segítené. A nyugat-európai magyar protestánsok nagyobb része a Varga Pál lelkipásztor vezette Nyugat-Európai Magyar Protestáns Egyházak Szövetségébe tömörült, még a svájci lelkipásztorok is támogatják.

Országos egyházunk nem rajongott az elképzelésért, vélhetően a személyem miatt.

Megindokolta Bordás László részletesebben is, hogy miért történtek, szerinte, a vizsszasságok egyházunkban, de azt is hozzátette, ez még nem publikálendő. Folytatva aláhúzza:

– A Zsinati Tanács, a nemrég lezajlott választások után, ha össze tudna állni, úgy, hogy erős világiakkal képes legyen megújítani, szinte megreformálni egyházunkat, a reformáció emlékévének az összefogást, az egységet sugalló üzenetével összhangban – ez is egy lehetőség lenne. Ha a keresztyén világiak közül jó szakember lenne az ügyész, a pénztáros, tettekre és talpraesett a bácskai és a bánáti gondnok, egyet és egységet akarna minden világi, új nap virradhatna egyházunkra. Gondolok itt a bánáti, a bácskai egyházmegyénk összefogására is, ezáltal bizonyára újból jó irányban haladhatna egyházunk. Az olyan erős világi egyháztagjainknak köszönhetően, mint amilyenek a Józsaák voltak, erősödhetett meg egyházunk korábban. Akkoriban még apám is zsinati tanácstag volt. De az nem jelentette azt, hogy bizonyos kérdésekben egyformán szavaztunk. Most is az erős világiak kiállítására lenne szükség. Az egyházunk és valamennyi protestáns egyház helyzetét, véleményem szerint, Dolinszky Gábor evangélikus lelkész vejem jól ismeri. Megítélése szerint egyházunk, mostani tisztségviselői és az evangélikus egyház tisztségviselői között sajnos nem is jöhetne létre olyan együttműködés, mint amilyen köztem és a későbbi nászúram, Dolinszky Árpád között volt.

Visszatérve, egyik fő gondunk: az utánpótlás, a lelkészhiány is Csete püspöksége alatt éleződött ki. A pénzproblémák is mindjobban megmutatkoztak, egyházunk a többi között az ösztöndíjakat sem tudta fizetni a teológiát hallgatóknak. A bizonytalanságok fokozódása és Csete püspök helytelen elszámolása miatt az Evangelische Partnerhilfe is (átmenetileg) megszüntette támogatását. Egyszeriben kiürült egyházunk kasszája, és amint elfogyott a pénz, fokozódtak a feszültségek, elégedetlenségek. Az ösztöndíjasaikkal felbontották a szerződéseket, azzal, hogy még azt az időtartamot sem kell leszolgálniuk – miután végeznek a teológián –, amennyi ideig

a tandíjat kapták. Egyszerűen kirúgták őket az egyházunkból. Még a lányomtól is megvonták a csekély útiköltséget, a tanítását én vállaltam. A szerződés a számára inkább jelképes volt, azt szerettem volna, ha visszajön szülőfalujába. Lenke ettől függetlenül visszajött, és egyházunkat szolgálva, hittant is tanított a bácskossuthfalvi iskolában, férjhez menése után egészen a szülősi szabadságáig.

Hát így alakult az én életem, személyesen elégedett lehetek. Lett egy lelkész unokaöcsém, két lelkész vejem, egy hittant oktató leányom. A három leányunknak összesen tíz gyermeke született.

Említetted a téglák történetét, amelyek a millenniumi emlékműbe kerültek Bácskossuthfalván. Honnan származtak ezek a téglák?

– Nehéz lenne felsorolni mindazok nevét, akik téglát, követ hoztak hozzá a Kárpát-medencéből. Amikor felmerült a millenniumi emlékmű terveze, Árpád lelkész vejem apja, aki építész, javasolta: „Hozzunk téglákat, köveket a Kárpát-

medence városaiból, falvaiból, és azokat építjük majd be.” Én olyan helyről is hoztam követ, téglát, ahol éppen templomot építettek. Miskolc talán tizedik épülő templomának egyik köve került a millenniumi emlékműnkbe. Ma is tudom, melyik az, mert nincs benne másik, amely anynyira sárgán csillog. Hoztam Szentlászóról, a református templomunk szétlőtt tornyának leomlott tégláiból, Kórógyról a porig szétlőtt paplak egyik téglája is az emlékműbe építetett. A kecskeméti reformátusoktól, lévén, hogy náluk kő nem, de homok annál inkább „terem”, egy kisebb zsák homok került bekeverve a téglák közé...

Jelképes üzenete is lehetne országos egyházunk számára ennek a millenniumi emlékműnek, amely itt áll a templomkertünkben. A sok különböző helyről hozott kövek, téglák az egységünket, az összefogásunkat szimbolizálják-szimbolizálnak Bácskossuthfalvától Délvidéken-Vajdaságon át a Kárpát-medencéig.

„Manapság minden liberálisabb...”

Móricz Zoltánné Kocsis Emőke: Régebben a lelkészek is komolyabban vették hivatásukat, szolgálatukat

Bácskossuthfalván, bibliaóra után együtt mentünk Móricz Zoltánné Kocsis Emőkével barátságosan berendezett, szép kertes házukba. Korábban már találkoztunk Újvidéken, így régi ismerősként üdvözlöttük egymást, és könnyebben kezdődött a beszélgetésünk is az olykor nagyon is fájó témákról. Sziklaszilárd hitét szüleitől örökölte. Édesapja református lelképásztor, édesanyja kántortanító lánya volt. Édesapja nagy tisztelője volt Tamási Áronnak, és szerette a székelyeket. A hertelendyfalviak nemigen ismerték Tamási Áron műveit, ezért hangosan, közösen olvastak fel a könyveiből. Különösen Ábel történeteit hallgatták szívesen. Kocsis tiszteletes javaslatára vette fel a kultúregyesület a székely író nevét, s lett Tamási Áron Székely-Magyar Művelődési Egyesület. Édesanyja emlékét nemcsak Hertelendyfalván őrzik, hanem Székelykevéen is. Nevéhez is fűződik a székely varrottas minták összegyűjtése, sokszor foszladozó kézímunkákról. Ennek alapján varrják a hetedhét határon túl is ismert kézímun-

Millenniumi emlékmű

káikat az asszonyok, a lányok Hertelendyfalván, Székelykevéén és másol.

– Édesapám, Kocsis Antal is, mint Kiss Antal, Kolozsváron végzett a teológián, és együtt is laktak a kollégiumban. Tanulmányai befejezése után egy rövid ideig volt segédlelkész Újvidéken, Horváth Lajos lelkész mellett, majd Harasztiba került 1941-ben, és ott szolgált a háború alatt is. A bátyám és én is Harasztiban születünk. Innen jött vissza 1945-ben Kikindára lelkipásztornak. Emlékezetem szerint 1946-ban volt Újvidéken a lelkészválasztás, amelyet édesapám vezetett le, mivel ő nem pályázott. Ezt követően 1947 nyarán került a családunk Hertelendyfalvára, ahol negyven esztendőn át szolgált az édesapám. Nyugdíjas lelkészként Pancsován hirdette Isten igéjét a haláláig.

Eszerint Újvidéken nem szolgált hosszabb ideig az édesapja?

– Segédlelkész volt, mint mondtam, és később addig maradt Újvidéken, amíg megválasztották Buda József és Hodosy Imre lelkipásztorokat. Édesapám a leginkább Hertelendyfalvához kötődött. Egy ideig ő volt a bánáti esperes is, de nem

sokáig. A szolgálat, az igehirdetés volt számára a legfontosabb.

Mikor és hogyan került Ön Újvidékre, és kapcsolódott be a gyülekezet életébe?

– A tanulmányaim egy részét Újvidéken végeztem, majd miután 1967-ben férjhez mentem, maradtam is ott, egészen 2004-ig. Egy időben presbitere is voltam az újvidéki gyülekezetnek. De akkor még nem volt érezhető a viszály, és nem is gondoltunk arra, hogy a kiválás is megtörténhet. Amikor mindketten nyugdíjasak lettünk, akkor költöztünk Bácskossuthfalvára. Úgy gondoltuk, hogy majd földszintes házban élünk, csendesebb, jó levegőjű helyet választunk. A lakás árából Újvidék külvárosában nem is tudtunk volna házat venni, ezért döntöttünk a vidék mellett. Attila fiunk Debellácson-Torontávásárhelyen szolgált akkoriban, Árpád fiunk pedig itt, Moravicán. Választanunk kellett. Szívesebben jöttünk volna északabbra, mint délre, végül is ez volt a döntő, és az, hogy legalább az egyik fiunk közelében legyünk.

(A befejező rész a következő számban)

Móricz Zoltánné Kocsis Emőke